

Waarnemingen aan een ‘paupervorm’ van de Rode bies (*Blysmus rufus* (Huds.) Link) op het Groene Strand van Terschelling

Karel (K.J.G.M.) van Gorp* & Kees (C.J.A.) van Wijck**

*Stiftstraat 2, 6584 AL Molenhoek

**Heiweg 103, 6533 PA Nijmegen; e-mail: cjavanwijck@freeler.nl

Observations on a pauper variant of *Blysmus rufus* (Huds.) Link on the ‘Groene Strand’ of the West Frisian island of Terschelling

A large population of a typical ‘pauper’ form of *Blysmus rufus* was found on the ‘Groene Strand’ of Terschelling in late August 2001. The ‘pauper’ form of *B. rufus* has a strikingly different appearance than the common form. Plants of the pauper form are tall and slender and have an inflorescence that consists of a single spike, one long bract, and sometimes a shorter second one. Identification of the ‘pauper’ form using Dutch Floras is impossible. Identification of the Terschelling material could only be ascertained by comparing it with herbarium specimens preserved in the ‘Nationaal Herbarium Nederland’ at Leiden.

When monitoring the Terschelling population of *B. rufus* during 2002 and 2003 it was observed that the population has two separate flowering periods: i) the first one is from mid-May till late June, ii) the second one is from mid-August to late September. In the first flowering period, all plants in the population have the common form type inflorescences with 5 to 8 spikes and usually without bracts. In the second flowering period all flowering plants represent the ‘pauper’ form of *B. rufus*, which strongly suggests that the ‘pauper’ form is nothing more than a representation of late flowering in *B. rufus* in late summer.

Op 22 augustus 2001 vonden wij op het Groene Strand van Terschelling een uitgebreide populatie van een voor ons onbekende bies (zie Fig. 1b). Aanvankelijk dachten wij te maken te hebben met de Stekende bies (*Schoenoplectus pungens*) waarvan ter plaatse ooit een omvangrijke populatie moet hebben bestaan.¹ De Stekende bies heeft echter een scherp driekantige stengel terwijl de gevonden exemplaren allen een ronde, aan de basis iets afgeplatte stengel hadden. Met geen van de beschikbare Nederlandse Flora's²⁻⁴ bleken de planten te determineren of anderszins op naam te brengen. Daarom werd een kleine collectie opgestuurd naar het Nationaal Herbarium Nederland te Leiden en daar door vergelijking met herbariumcollecties⁵ gedetermineerd als een speciale ‘paupervorm’ van de Rode bies (*Blysmus rufus*).⁶ In de Flora Neerlandica⁷ wordt vermeld dat deze vorm op de Waddeneilanden voorkomt en in 1822 is beschreven als ‘forma *bifolius* (Wallr.) Junge’.

Normaal gesproken, heeft de Rode bies een bloeiwijze met vijf tot acht aren die in twee rijen aan het eind van de stengel zijn geplaatst (Fig. 1a). Meestal is onder deze bloeiwijze geen schutblad aanwezig. Alle door ons hierop gecontroleerde planten (ruim 100 exemplaren; zie ook Fig. 1b & 2) hadden echter slechts één aar, schijnbaar zijdelings uit de stengel tredend doordat een schutblad van 3 tot 12 cm in het verlengde van de stengel staat en ver boven de bloeiwijze uitsteekt. Bij ca. 20% van de populatie kwam nog een schuin afstaand tweede schutblad voor met een

Fig. 1. Bloeiwijzen van Rode bies (*Blysmus rufus* (Huds.) Link) op het 'Groene Strand' van Terschelling: a. bloeiwijze van de normale vorm van Rode bies; b. Bloeiwijze van de paupervorm van Rode bies op 19 september 2003 (foto's: C.J.A. van Wijck).

lengte van 0,1 tot 1,1 cm. De planten varieerden in hoogte van 21 tot 52 cm. Dit is gemiddeld duidelijk hoger dan de normale vorm. Meer nog dan de optelsom van deze afzonderlijke verschillen toont de afbeelding hoe de algehele habitus van de 'paupervorm' afwijkt van die van de normale Rode bies.

Bij een volgend bezoek aan Terschelling op 2 juli 2002 hadden de 'rode biezen' ter plaatse volop bloeiwijzen. De meeste waren al in het stadium van vruchtzetting. Nu waren ze allemaal geheel 'volgens het boekje': dus met 5 tot 8 aren, in het algemeen zonder schutblad (slechts een enkele plant had een schutblad van ca. 1 cm). Van de 'paupervorm' werd geen enkel exemplaar gevonden. Eind augustus 2002 werden weer alleen bloeiende exemplaren van de 'paupervorm' gevonden.

Op grond van deze waarnemingen rees bij ons het vermoeden dat deze vorm typisch is voor een nabloei vanaf augustus. Daarom werd besloten om de populatie in 2003 gedurende het gehele seizoen te volgen. Dit leverde de volgende resultaten op:

3 juni 2003 — De planten waren op deze dag op het hoogtepunt van de (eerste) bloei. Bloeiende exemplaren waren 16 tot 25 cm hoog en hadden alle de voor Rode bies gebruikelijke bloeiwijze. Van twee plekken waar Rode bies met een oppervlakte van enkele vierkante meters de vegetatie domineerde werd nauwkeurig de positie genoteerd. Beide plekken bevonden zich ongeveer midden op het Groene Strand (gerekend van noord naar zuid) ten oosten van de Duinbeek. Het Groene Strand is daar een drassig weidegebiedje, dat gedurende een deel van het jaar door paarden 'aan de roep'⁸ wordt begraaasd. Overstroming door de zee vindt er slechts een enkele keer plaats tijdens stormvloed. De bodem bestaat uit een kleiig veenlaagje op een zandige ondergrond.

Fig. 2. Paupervorm van Rode bies (*Blysmus rufus* (Huds.) Link) verzameld op het 'Groene Strand' van Terschelling op 19 september 2003 (foto: C.J.A. van Wijck).

Rode bies wordt er vergezeld door: Fioringras (*Agrostis stolonifera*), Slanke waterbies (*Eleocharis uniglumis*), Ruwe bies (*Schoenoplectus tabernaemontani*), Moeraszoutgras (*Triglochin palustris*), Schorrenzoutgras (*T. maritima*), Zilte rus (*Juncus gerardi*), Aardbeiklaver (*Trifolium fragiferum*), Heen (*Bolboschoenus maritimus*) en Moerasrolklaver (*Lotus pedunculatus*).

27 juni 2003 — Aangetroffen fecaliën op de de eerder onderzochte plekken wezen uit dat deze plekken intussen begraasd waren geweest door paarden 'aan de roep'. Waarschijnlijk heeft deze begrazing slechts een korte tijd geduurd, want de vegetatie was weliswaar hier en daar wat platgetrapt, maar niet kort afgegrasd en ook nauwelijks van haar bloeiwijzen ontdaan. Alle planten waren vruchtdragend; bloeiende exemplaren werden niet meer aangetroffen. De stengels van de uitgebloeide exemplaren waren gemiddeld ca. 5 cm langer dan de bloeiende stengels op 3 juni. De planten waren kennelijk na de bloei nog doorgegroeid, net als de hen omringende vegetatie.

8 augustus 2003 — Door de extreme droogte zag de hele vegetatie er nogal stoffig uit. Bloeiende exemplaren van *Blysmus rufus* werden in geen enkele vorm aangetroffen.

19 september 2003 — Bij dit laatste bezoek in 2003 werden weer bloeiende exemplaren aangetroffen die uitsluitend tot de 'paupervorm' bleken te behoren (Fig. 1b & 2). Waarschijnlijk vanwege de zeer droge zomer werden tijdens dit bezoek echter minder bloeiende exemplaren dan in de twee voorgaande jaren aangetroffen. Bovendien waren de bloeiwijzen van veel exemplaren

ook nog veel ijler: soms bezaten ze maar met één steriel bloempje. Ook werd een enkele spruit gevonden met op enige cm onder de top het hierboven al genoemde (tweede) 'schutblaadje'. In de oksel daarvan was echter niets van een bloeiwijze te ontdekken.

Op grond van deze waarnemingen lijkt het aannemelijk dat 'forma *bifolius*' geen toevallige afwijking is, maar een vorm van Rode bies die getypeerd wordt door een duidelijk van de hoofdbloei gescheiden nazomerbloei. In de nazomer is deze vorm op het Groene Strand van Terschelling (maar ook op andere vindplaatsen van de Rode bies⁹) bepaald geen zeldzaamheid. Door hun ijle voorkomen en hun weinig opvallende bloeiwijze worden de planten echter gemakkelijk over het hoofd gezien. Het probleem dat de plant met, bijvoorbeeld, Heukels' Flora² onmogelijk te determineren is zou eenvoudig kunnen worden opgelost met een opmerking in de determineertabel van de Cyperaceae of met een verwijzing naar het bestaan van de 'paupervorm' bij de beschrijving van de soort.

1. V. Westhoff & M.F. van Oosten. 1991. De plantengroei van de waddeneilanden. Utrecht.
2. R. van der Meijden. 1996. Heukels' Flora van Nederland (ed. 22). Groningen.
3. E. Heimans, H.W. Heinsius & J.P. Thijsse. 1965. Geïllustreerde flora van Nederland (ed. 21). Amsterdam/Antwerpen.
4. E.J. Weeda, R. Westra, Ch. Westra & T. Westra. 1985. Nederlandse oecologische flora 5. Amsterdam.
5. Eén van deze collecties, uit het herbarium van D.T.E. van der Ploeg, die werd verzameld door Rudolphy in augustus 1973, was eveneens afkomstig van het Groene Strand van Terschelling.
6. W.J. Holverda. 2002. Schriftelijke mededeling.
7. Th. J. Reichgelt. 1956. In: Th. Weevers, B.H. Danser & J. Heimans (red.). Flora Neerlandica. Deel I, afl. 4. Amsterdam.
8. 'Roop' is de lokale benaming voor een touw van ca. 10 m waarmee een paard (of geit) vastzit aan een verplaatsbare grondpen (de 'tjesk').
9. A.S. Kers, RWS Meetkundige Dienst; e-mailbericht waarin melding wordt gemaakt van een vondst in 2002 van enkele duizenden exemplaren van de 'forma *bifolius*' op Ameland (Neerlans Reid).

Van de redactie

Op het kaft van de vorige en komende afleveringen van *Gorteria* deel 30 staan lijntekeningen van weinig bekende plantensoorten: *Calystegia silvatica* (Gestreepte winde) in aflevering 1, *Euphorbia maculata* (Straatwolfsmelk) in aflevering 2, en ditmaal *Platanus orientalis* (Oosterse plataan), een boomsoort die in stedelijk gebied inburgerd. De achterliggende reden hiervoor is, dat er zo meer aandacht komt voor wachtkamersoorten (zie *Gorteria* 29, 4) en nieuwe standaardlijstsoorten en dat deze gemakkelijker herkend kunnen worden. De manier om dat te bereiken is het presenteren van een duidelijke tekening.